

De schoolmeesters in Achtkarspelen in de loop der tijden.

1. Augustinusga

In 1511 was Henricus hier als "schoolmeester".^a

In jan. 1581 was Roleff Jansz hier als schoolmeester.^b In 1619 was hij in Lekkum.

In 1612 was Willem Jans schoolmeester in Augustinusga.^c In 1615 werd hij, Wilhelmus Johannis, predikant te Niebert. In 1627 werd hij benoemd als predikant te Augustinusga en in dec. 1652 of jan. 1653 is hij hier overleden.^d

In maart 1616 was Pieter Wolff schooldienaar te Augustinusga.^e Op 21 juni 1621 vervulde Hans Everts deze functie.^f Ook in 1626 was hier een mr. Hans. Het is niet zeker of dit dezelfde persoon was.

In sept. 1625 evenwel was mr. Jacob Feyckes schoolmeester in Augustinusga.^g Waarschijnlijk was dit dezelfde die in 1632 te Tietjerk was. In 1635 was er een mr. Hans te Augustinusga.^h

In mei 1670 was Jan Roels "gewesene schooldienaar in Augustinusga, woonachtig te Eestrum". Hij werd toen lidmaat van de hervormde gemeente te Oostermeer.

In okt. 1693 is sprake van "d' erfgenamen van wl. mr. Wieger Jans, in leven gewoont en overleden tot Augustijnsga".ⁱ Het is niet zeker of hij schoolmeester geweest is.

In april 1702 kwam Jochem Jacobs Horenstra als schoolmeester te Sloten, met attestatie van Augustinusga. met Maike Jarichs zijn vrouw. Hij is hier in Augustinusga waarschijnlijk ook schoolmeester geweest.

In 1731 was Teede Liebbe hier als schoolmeester met zijn vrouw Trijntje Binnes.^j Omstreeks 1740 was een Liebbe Rienses schoolmeester te Augustinusga. Hij liet daar in 1742 en 1743 kinderen dopen. Hij was in de jaren 1735-1737 winterschoolhouder te Kortehemmen geweest. Zijn nazaten noemden zich later Kijlstra. Zijn vrouw was Wietske Abrahams. Hij zou vóór 1712 getrouwd zijn te Drachten, waar zijn weduwe in 1775 woonde. Hij was een zoon van Rinse Liebbes en was gedoopt op 21 febr. 1686 te Drachten. In 1712 is hij van Drachten naar Boornbergum vertrokken, alwaar hij op 4 mei 1764 overleden is.^k

a *Register van den Aanbreng van 1511* (Leeuwarden 1879), dl. I, p. 221.

b J. Reitsma, *Register van de geestelijke opkomsten van Oostergo* (Leeuwarden 1888) p. 205.

c Ordonnantieboek.

d T.A. Romein, *Naamlijst der predikanten sedert de hervorming tot nu toe, in de hervormde gemeente van Friesland*, (Leeuwarden, 1886), p. 513.

e Ordonnantieboek.

f Crim. Sent. boek 8.

g Achtkarspelen M 4.

h Achtkarspelen M 7, fol. 359.

i Autorisatieboek Achtkarspelen.

j Akte d.d. 4 april 1731, Hypotheekboek Tietjerksteradeel S 19, p. 109; registr. 2 sept. 1737, reversaal.

k Gegevens van de heer Corie.

In febr. 1749 was Jan Willems schooldienaar te Augustinusga. In 1756 was hij hier nog; toen had hij namelijk twist met zijn predikant, ds. J. Cuperus.^a Zijn vrouw was Dieuke Gerbens, afkomstig van Oostermeer; hier ingekomen in aug. 1752. Op 20 mei 1767 waren zij hier nog; evenzo op 14 juli 1773.^b Waarschijnlijk was hij hier in 1780 en zelfs in juni 1783 nog in functie.^c

In 1775 was hier Willem Jans Olijnsma, blijkbaar een zoon van de vorige meester. Op 12 nov. 1775 was hij alhier getrouwd met Elske Jans. Hij stond hier vele jaren en deed, oud en onbekwaam, in 1817 "vrijwillig" afstand van zijn post. (Zijn broer Cornelis Jans Olijnsma was in 1780 schoolmeester aan de Diaconieschool te Leeuwarden.^d)

Op 5 jan. 1818 werd Willem Ouwes Nieuwstra, 3e ranger, hier benoemd als schoolmeester. Hij was afkomstig van Suawoude en was reeds in 1817 ondermeester te Augustinusga en nam de school provisioneel waar. Het inkomen bedroeg in 1817 f 200, plus de schoolpenningen. In 1822 kreeg hij een boekgeschenk wegens zijn ijver. In 1830 werd er een nieuwe school gebouwd. Hij is op 3 maart 1851 overleden.

Op 1 aug. 1851 werd hij opgevolgd door Kornelis R. Dijksterhuis, 2e ranger en ondermeester te Grijskerk. Het inkomen bedroeg toen f 60 van de gemeente, f 20 van het dorp, eventueel f 160 van de kerk (als koster, voorzanger, kloklouder en opzichter van het uurwerk), de schoolpenningen van 90 leerlingen (5 cent per leerling per week; avondschool 10 cent per week) en een vrije woning. Hij ging in 1893 met pensioen en is in het begin van 1903 overleden.

Op 1 juni 1893 kwam zijn opvolger: Jan van der Wal, eerst onderwijzer te Beetgum en nog eerder te Giekerk. Hij was geboren op 25 jan. 1864 te Koten. Hij is op 14 mei 1926 in het ziekenhuis te Groningen overleden, oud 62 jaar. Op 1 okt. 1926 werd H.H. Kimm, van Wierum, benoemd als hoofd van deze school. Op 1 aug. 1936 werd hij overgeplaatst naar Buitenpost. Op 1 aug. 1936 werd hij opgevolgd door W. Veenstra, van Gerkesklooster. Op 3 sept. 1937 ging hij met verlof, omdat hij werd verdacht van onzedelijke handelingen. Toen werd P. Bloembergen tijdelijk hoofd van deze school. Van 1 febr. 1938 tot eind juni 1938 was H.L. Bleeker tijdelijk hoofd. Veenstra werd vrijgesproken en was sedert eind juni 1938 weer hoofd van deze school. In 1952 werd de school inwendig verbouwd.

Bijzonder onderwijs

Op 1 april 1907 is hier een christelijke nationale school geopend met als eerste hoofd R.S. Wierda. In 1921 vertrok hij naar Scheveningen en werd toen opgevolgd door E. Postma. Op 1 nov. 1952 ging hij met pensioen. Hij was reeds 17 maanden ziek, gedurende welke tijd K. van Marrum de school waarnam. Op 1 nov. 1952 werd J. ten Cate, onderwijzer te Zoetermeer, benoemd als hoofd van deze school.

-
- a S. Cuperus, *Kerkelijk leven der hervormden in Friesland tijdens de Republiek* (Leeuwarden 1916-1920), dl. 2, p. 181-182.
b Hypotheekboek S 24 Tietjerksteradeel, p. 139, registr. 17 juli 1771; S 24, p. 384 (1773).
c H.G. Cannegieter, *François Bekius. De duivel-dominee uit de Friesche Wouden* (Santpoort 1941), p. 124 en 153.
d Civ. processtukken port. 994, no. 11.

2. Buitenpost

In jan. 1581 meldde men in Buitenpost: "hebben alnu geen schoolmester, vermits de schoolmester van de Malcontenten is dootgeslagen, nalatende een wedw met 2 kinder".^a

In maart 1628 was mr. Sioert Lourens te Buitenpost; het is niet zeker of hij ook schoolmeester was.^b Op 7 sept. 1635 was Petrus Petreï schoolmeester te Buitenpost; zijn vrouw was Trijn Douwedr.^c In 1637 kocht mr. Willem Syrcx een koe; ook van hem is niet zeker of hij wel schoolmeester was.^d

In 1645 was mr. Wopke Douwes hier als schooldienaar. Zijn vrouw was Trijntje Buwesdr. Hij hertrouwde op 31 maart 1661 met Sijouckien Sijbbes van Kollum. Hij had een zoon Buwe Wopckes, geboren omstreeks 1647, die later schoolmeester in Twijzel werd.^e

In 1666 kwam mr. Jan Folkerts als schooldienaar. Hij trouwde op 23 dec. 1666 met Antie Nannings. Zijn traktement was 150 gulden. Hij is op 29 nov. 1670 overleden. In april 1671 kwam mr. Klaes Aesges, schoolmeester en dorprechter van Wierum.^f Zijn vrouw heette (Magda)leentje Minses Bouma.^g Op 1 aug. 1701 was Claes Aesges nog steeds schooldienaar te Buitenpost.^h Hij kwam hier voor tot in 1713.

In 1714 kwam mr. Douwe Regneri, schoolmeester van Leeuwarden, met Tjitske Scheltinga, zijn huisvrouw. Het traktement bedroeg toen nog steeds 150 gulden. Hij is hier op 16 sept. 1743, ongeveer 55 jaar oud, overleden en zij kwam op 17 dec. 1748 te overlijden.

op 12 aug. 1744 werd mr. Sijbren Ruurds Ruardi, schoolmeester van Oudega, beroepen. Hij trouwde op 31 juli 1746 met Trijntje Wigbolts van Buitenpost. Hij is hier vóór nov. 1774 overleden.

In mei 1775 kwam mr. Nicolaas Colé als schoolmeester. Zijn vrouw was Aaltje Hindriks van der Veen. Ze vertrokken in juli 1782 naar Huizum. In aug. 1782 kwam mr. Klaas Ferwerda. In 1783 is de oude school afgebroken en werd in de Kerkstraat een nieuwe school gebouwd. Het traktement bedroeg toen nog steeds 150 gulden. K. Ferwerda werd bij sententie van baljuw en gemeentebestuur van 10 aug. 1808 afgezet wegens drankmisbruik en verwaarlozing van zijn post. Hij is hier op 13 juli 1829 overleden, oud 87 jaar en 8 maanden.ⁱ

Omstreeks nov. 1808 kwam Jurjen Lambertus Hoedenburg van Grootegast, die reeds in juni 1809 naar St. Annaparochie vertrok. Hij was te Buitenpost op 4 juni 1809 gehuwd met Grietje Atzes Nicolai van Buitenpost. In aug. 1809 werd hij opgevolgd door Hermanus Wondaal, 2e rang, van Grouw. Hij was in 1802 te Kollum en vertrok toen naar Aduard. In 1808 ging hij weer naar Kollum en in hetzelfde jaar ging hij naar Grouw. Hij was (vóór 1810) gehuwd met Henderika Baukes Piers. In 1823 kwam er een nieuwe school in Buitenpost. Hij is op 14 febr. 1840 overleden, oud 65 jaar.

a Reitsma, *Register*, p. 202.

b Achtkarspelen M 3, fol. 650 (1624) en V 4 (1628).

c Westdongeradeel Q 9, fol. 148.

d Achtkarspelen M 7, fol. 597.

e Autorisatieboek.

f Baarderadeel P 4, fol. 264, op 22 jan. 1709.

g Westdongeradeel BB 7, fol. 290, 18 jan. 1694.

h Achtkarspelen L 1, fol. 213.

i Advertentie *Leeuwarder Courant* 24 juli 1829.

Op 18 mei 1840 kwam Hendrik Leopold Rz. van Metslawier. Het inkomen, dat in 1808 bestond uit *f* 150, plus de schoolpenningen (13 stuivers per kwartaal per kind) en *f* 50 voor kerkdienst, werd in 1840 door de gemeente met *f* 40 verhoogd. Hij trouwde op 24 sept. 1840 te Winschoten met Martha Huisingh. H. Leopold nam in 1831 deel aan de Tiendaagse Veldtocht. Hij leidde vele jongelieden op tot onderwijzer. Hij vertrok in 1881 naar Leeuwarden, waar hij op 25 maart 1882 is overleden, oud 70 jaar.

In 1881 kwam D. Schuitemaker van Mildam, die n 1884 naar Grouw vertrok. Op 1 dec. 1884 werd hij opgevolgd door Jentje Dijkstra. In 1894 werd er een nieuwe school gebouwd. Hij ging op 1 juli 1924 met pensioen en is toen naar Velp verhuisd. Hij is te Amsterdam overleden op 6 juni 1941, oud 82 jaar, weduwnaar van Aafke Brouwers. Hij is te Velp begraven.

In sept. 1924 werd Pieter Stuiveling hoofd van deze school. Hij was directeur van de Rijksnormaallessen die in dat jaar werden opgeheven. In 1934 werd K. Docter tijdelijk benoemd, die op 1 nov. 1934 naar Surhuizum vertrok. Toen kwam tot ca. 1 dec. 1934 A. Bierman, die tijdelijk te Drogeham was. P. Stuiveling ging op 1 april 1936 met pensioen. Hij is op 10 febr. 1947 overleden op 75 jarige leeftijd. In 1936 was B. Schouwstra tijdelijk hoofd van deze school. Op 1 aug. 1936 werd H.H. Kimm van Augustinusga benoemd. In 1955 was hij hier nog.

Bijzonder onderwijs

In aug. 1861 bracht Feico Jannes Poutsma zijn Jongensinstituut (kostschool) van Sloten over naar Buitenpost. Dit instituut bestond hier tot 15 juli 1870 en werd gehouden in "Nijenstein", het latere gemeentehuis. Toen werd deze "Franse kostschool voor jongeheren" opgeheven en werd "Nijenstein" aan een koopman verkocht.

Op 4 sept. 1879 is hier een christelijk nationale school geopend, de eerste bijzondere school in Achtkarspelen. Als hoofd werd toen L.J. Visser van Reitsum aangesteld. In 1893 werd hij opgevolgd door P. Postma. In 1922 werd I. van der Weij uit Drachtster Compagnie benoemd als hoofd van deze school. Op 2 okt. 1929 werd het 50-jarig bestaan herdacht. Op 1 april 1934 is aan de school een eerste ULO-klas verbonden, met als hoofd I. van der Weij. Op 6 nov. 1952 werd er een nieuwe ULO-school in gebruik genomen, met nog steeds I. van der Weij als hoofd. Op 1 april 1953 ging hij met pensioen.

Op 1 nov. 1952 werd G. van der Woude van Hantum aangesteld als hoofd van de lagere school aan de Kuipersweg.

Op 1 april 1953 werd G.J. van Otten, van Hardenberg, hoofd van de christelijke ULO te Buitenpost.

In sept. 1923 is te Buitenpost een gereformeerde ULO-school gesticht. Als hoofd werd toen P. Postma van de christelijk nationale school aangesteld. Deze school is op 1 febr. 1928 opgeheven, op welke datum P. Postma is gepensioneerd. Het nieuwe schoolgebouw aan de Kuiperweg is op 15 okt. 1928 in gebruik genomen voor de gewone christelijk nationale school.

Op 1 april 1950 is te Buitenpost een christelijke lagere tuinbouwschool geopend met als hoofd J. Nienhuis. Op 1 jan. 1954 vertrok hij naar Marrum en werd toen opgevolgd door F.H. van Sloten uit Dedemsvaart.

3. Boelenslaan (of Surhuisterveensterheide)

Alhier is in 1852 door het gemeentebestuur van Achtkarspelen een school gesticht. Het verzoek van de commissie van plaatselijk toezicht over de school te Surhuisterveen heeft aan de Staten van Friesland *f* 300 subsidie verzocht voor een te benoemen onderwijzer op de Heide. De Staten stonden zomer 1851 hiervoor *f* 150 toe, mits Achtkarspelen ook *f* 450 gaf. Achtkarspelen was hiertoe niet in staat. Op verzoek der Staten is nu bij K.B. *f* 50 van het Rijk toegestaan "tot tijd en wijle de behoeftigen op de Heide zelve in staat zullen zijn, schoolgeld te betalen". De bouw van een kerk alhier is aanbesteed voor *f* 2470. In die kerk zal dan met het geven van onderwijs begonnen worden.^a De kerk te Surhuisterveensterheide is op woensdag 24 nov. 1852 ingewijd. Op 22 dec. 1860 werd door B&W van Achtkarspelen aanbesteed het bouwen van een nieuwe school en onderwijzerswoning in de Heide te Surhuisterveen, nabij de nieuwe kerk aldaar.

In nov. 1852 werd Jan van Zuilen, ondermeester te Twijzel, aangesteld als hoofd van deze school. Hij bedankte in 1890 en is op 25 nov. 1890, op 67-jarige leeftijd, overleden. In maart 1890 werd hij opgevolgd door Sijbrand Rijpma, onderwijzer te Akkerwoude. Hij overleed op 4 jan. 1901, bijna 35 jaar oud. Zijn weduwe was Elizabeth Jelles Wijba.

Op 1 mei 1901 kwam K. Epema, die op 1 febr. 1903 naar Suawoude vertrok. Op 1 april 1903 werd hij opgevolgd door J. van der Veer, onderwijzer te Koudum. Hij vertrok op 1 okt. 1907 naar Itens. Hij werd toen opgevolgd door T. Annema. Op 13 febr. 1913 werd een nieuwe school met drie lokalen ingewijd. Hij vertrok op 1 nov. 1913 naar Niekerk (Gr.). Hij leefde in 1938 als gepensioneerd hoofd van een school te Haren.

In nov. 1913 kwam Sietze Gerben Minzes van der Velde, onderwijzer te Surhuisterveen. Op 1 okt. 1917 vertrok hij naar Langelille. Hij werd in febr. 1918 opgevolgd door H. Brijker, onderwijzer te Achlum. De school werd in 1928 vergroot met een vierde lokaal. Hij vertrok op 16 juni 1930 naar Morra. Op 1 juli 1930 kwam Ruurd Kunnen van Gerkesklooster. Hij is hier op 28 mei 1936 overleden, slechts 37½ jaar oud. Daarna kwamen tijdelijk Bloembergen en na hem P. Hulshof. In 1937 werd J. Boelen, onderwijzer te Den Haag, hier benoemd als hoofd. Op 15 dec. 1939 werd hij hoofd van een school te Nieuwe Pekela. In 1940 kwam S. de Bruin, onderwijzer te Haren. Op 1 jan. 1944 werd hij hoofd van School 10 (de Schippersschool) te Leeuwarden.

Op 1 maart 1944 kwam M. Bottema van Koten, die op 1 mei 1946 naar Delfzijl vertrok. Op 1 juni 1946 werd D. Kalsbeek van Surhuizum benoemd. Op 15 juni 1953 werd hij leraar AVO aan de lagere technische school te Drachten. In dat jaar werd hij opgevolgd door J. Bralts, hoofd van de school te Wanneperveen. Op 26 okt. 1953 werd de vernieuwde school in gebruik genomen. Op 1 febr. 1956 werd hij benoemd bij het Nijverheidsonderwijs te Coevorden.

Bijzonder onderwijs

Op 1 okt. 1908 werd te Boelenslaan een hervormde school (CVO) geopend. Als eerste hoofd werd G. van der Laan benoemd, die in 1912 naar Eestrum vertrok. In datzelfde jaar kwam J. van der Valk, die in 1912 werd opgevolgd door Th. van der Molen. In 1921 kwam G. Andringa en in 1923 werd M.J. Juursema hoofd van deze school. Zijn opvolger was A. van der Heide, die op 1 mei 1930 naar Vrouwenparochie vertrok.

a *Leeuwarder Courant* 6 febr. 1852.

Op 1 nov. 1930 kwam Abraham Louwerse, onderwijzer te Middelburg. In 1937 vertrok hij naar Tange-Alteveer. Hij werd toen opgevolgd door M.R. de Boer van Hengelo (Gld.). In 1956 was hij hier nog als hoofd.

4. Drogeham

In jan. 1581 was hier "Wate Ikes, een jonckknecht leert bij provisie de schoelkinder; hefft nichts dan de kost by der kynder olderen".^a In juni 1608 en mei 1614 was Watie Ickis rechter in Drogeham, evenals in okt. 1620.^b In 1626 was hij tevens kerkvoogd. Ook in 1633 was Wate Ickes Asma rechter in de Drogeham.^c Blijkbaar nog steeds dezelfde; hij zal zeker ook steeds 's winters hebben schoolgehouden.

In 1701 was mr. Simon Cornelis "schooldienaer in de Drogeham".^d Hij was hier in 1702 en 1708 nog. In 1718 was "mr. Sijmen Cornelis schooldienaer Drogeham, olt int 53^e jaar".^e Op 29 maart 1738 was Sjoerd Geerts, schoolmeester te Drogeham, ongeveer 28 jaar oud.^f In 1741 heette hij Sjoerd Geerts Wiema, schoolmeester. Hij trouwde hier op 31 dec. 1741 met Marike Simens Hamstra. Op 29 april 1751 was Sjoerd Geerts Hijma 40 jaar oud.^g Zijn vrouw is hier op 20 nov. 1776, oud 68 jaar, overleden. Hijzelf is overleden op 69-jarige leeftijd, op 15 mei 1779. Hun oudste zoon Simon Sjoerds Wijma, geboren in jan. 1745 en gedoopt op 7 febr. 1745, was in 1769 "gesworen clercq" in Barradeel. Later werd hij "ontvanger der onbeschreven middelen" te Harlingen. Op 28 nov. 1781 was Simon Wijma, procureur fiscaal van Harlingen, 37 jaar oud.^h Hij is op 15 maart 1814 aldaar overleden, oud in zijn 70^e jaar. Zijn zoon Sjoerd Simons Wijma, geboren op 18 jan. 1782, was notaris (aangesteld op 21 nov. 1809) en advocaat (1803) te Harlingen. In 1837 was hij daar nog; in 1751 is hij overleden. Op 31 okt. 1779 zijn te Drogeham getrouwd: Geert Sjoerds Wijma, schoolmeester, en Trijntje Jans. Hij was de jongste zoon van de vorige schoolmeester, hier geboren op 5 sept. 1750 en gedoopt op 11 okt. 1750. In 1779 volgde hij zijn vader bij diens dood op als schoolmeester.ⁱ Hij nam reeds enige jaren met lof de kerkdienst waar, zoals in het doopboek staat aangetekend. De school was nog steeds een winterschool. De schoolmeester was daarnaast ook boer:

"Den 12 Sept. 1805 zal publiek worden verkocht in de herberg van Sijtse Hendriks te Drogeham: een zathe en landen met huizinge, schuur, hieminge, bomen en plantagie c.a. te zamen ± groot 20 lopenstallen, staande en gelegen in en bij 't Gebuurte van Drogeham, bij de schoolmeester G.S. Wijma in gebruik tot P/M 1806."^j

Ook in 1807 was hij hier nog:

-
- a Reitsma, *Register*, p. 210.
 - b Achtkarspelen V 1 en M 3 (1620).
 - c Klokschrift.
 - d Civ. Sent. 15 juli 1701, no. 15.
 - e Processtukken Crim., port. 49.
 - f Processtukken Crim., port. 101 en 108.
 - g Processtukken Crim., port. 143 en 144.
 - h Processtukken Crim., port 246 op 2 febr. 1782.
 - i Provinciale bibliotheek Ms. 1092.
 - j *Leeuwarder Courant*, 17 aug. 1805.

"G.S. Wijma, schoolmr., betrekkelijk zijn actie over het Rijtuiggeld. Is geen man van vermaak, een stil en eenvoudig persoon. Bouwt 4½ pmt. land. Kan niet van de school bestaan en heeft in 't drukst van der tijd als bijker somtijds wel 2 paarden noodig."^a

Hij is op 11 mei 1813 op 62-jarige leeftijd te Drogeham overleden.

In 1813 werd Hendrik Jan Posthuis, 2e rang en onderwijzer te Opeinde (Gr.), hier provisioneel aangesteld. Het traktement bedroeg toen *f* 56 uit de kerkbeurs, *f* 27 voor klokluiden, *f* 40 aan schoolpenningen en een vrije woning. Op 14 april 1814 kreeg hij een vaste aanstelling. In 1828 werd er een nieuwe school gebouwd. Hij is op 6 jan. 1847 overleden.

Op 24 maart 1847 werd te Buitenpost vergelijkend examen gehouden en op 31 mei 1847 werd Leender Edzes Bouwman, 3e rang uit Finsterwolde, als schoolmeester, tevens koster, voorzanger en kloklouider benoemd. Het inkomen bestond uit *f* 64 van de grietenij, *f* 28 voor klokluiden (uit de dorpskas), de schoolpenningen (70 tot 80 leerlingen à 5 cent per week en 10 cent voor de avondschool), *f* 56 van de kerk (als koster, enz.), een vrije woning en vrij gebruik van de 2 mad (= 1 bunder) land onder Drogeham en van een perceel baggelveld onder Harkema-Opeinde (om daaruit turf te graven voor eigen provisie), zoals door de vorige onderwijzer is genoten. Hij vertrok op 1 sept. 1855 naar Oostermeer.

Op 5 dec. 1855 kwam Eelke H. Allershof, 2e rang van Siegerswoude, als zijn opvolger. Hij was geboren op 27 jan. 1828. Hij vertrok op 12 mei 1862 naar Ureterp. Op 21 juli 1862 werd Jan Groenenwold, 2e rang van Eext, benoemd. Hij was geboren op 14 maart 1839. Van 1858 tot 1860 was hij onderwijzer te Leek en van 16 jan. 1860 tot 1862 was hij hoofdonderwijzer te Eext. In sept. 1862 trad hij te Drogeham in functie. Hij trouwde in 1863 te Eext met Marchien Jobing van Eext. Op 11 juli 1865 vertrok hij naar Berlikum.

Op 1 nov. 1865 trad Evert Akkeringa, hulponderwijzer te Oosterbierum, in functie als hoofd te Drogeham. Het traktement bedroeg toen *f* 525 en een vrije woning. Hij vertrok op 1 juni 1868 naar Achlum. Op 15 sept. 1868 werd hij opgevolgd door Jacob Heinze Franx, van Oldetrijne, geboren op 16 juli 1838. Hij was in aug. 1855 onderwijzer te Bolsward geworden en in 1861 naar Leeuwarden vertrokken. In 1873 werd er een nieuwe school en woning gebouwd. Hij ging op 1 april 1905 met pensioen en overleed op 19 dec. 1927 te Kotten, oud 89 jaar.

In mei 1905 werd K. Veldstra van Kollumerpomp benoemd als hoofd te Drogeham. Op 1 febr. 1911 vertrok hij naar Kampereiland. In april 1911 werd hij opgevolgd door G. de Vries van het Workumer Heidenschap. Op 1 aug. 1913 vertrok hij naar Oostermeer. Zijn opvolger kwam op 1 jan. 1914: P. Meindersma, uit Opeinde (Gr.). Hij werd op 1 febr. 1920 leraar aan de HBS te Warffum. In mei 1920 werd hij opgevolgd door Joh. Faber, die op 1 sept. 1923 naar Herbaijum vertrok.

In 1923 kwam G. van der Meulen, onderwijzer te Harlingen. Hij verliet in het voorjaar 1926 het onderwijs en vertrok naar Zuid-Afrika. In de zomer van 1938 is hij in Nederland overleden. In juni 1926 werd Tj. Straatsma, onderwijzer te Dokkum, benoemd als hoofd van de school te Drogeham. Op 1 nov. 1929 werd hij onderwijzer aan de ULO te Dokkum. Hij werd op 1 dec. 1929 opgevolgd door S. Beiboer, onderwijzer te Paterswolde. Hij vertrok op 15 nov. 1930 naar Waterhuizen (Gr.) en werd toen tijdelijk opgevolgd door K. Moltmaker van Suawoude. Op 1 jan. 1931 werd Wiebe Wieling, hoofd van de school te Schoonebeek, hier benoemd. Deze school is door Gedeputeerde Staten opgeheven op 21 maart 1934, met ingang van 1 mei 1934. Er werd beroep bij de Kroon aangetekend. Op 1 juni 1934 werd W. Wieling

a Gemeente-archief Achtkarspelen, Raadsnotulen 3 sept. 1807, no. 7.

hoofd van de school in de Oosthoek, St. Jacobiparochie. De school werd toen tijdelijk waargenomen door de onderwijzer M. Steensma. Van 1 juli tot 1 nov. 1934 was A. Bierman, wachtgelder van Roodkerk, hier tijdelijk hoofd. Her beroep van de ouders op de Kroon werd bij Koninklijk Besluit van 28 sept. 1934 ongegrond verklaard en de school werd met ingang van 1 nov. 1934 gesloten. In 1949 vestigde de vrijgemaakte gereformeerde kerk zich in het schoolgebouw.

Bijzonder onderwijs

G. Hoeksma, onderwijzer te Amsterdam en geboren te Drogeham, verzocht de gereformeerde kerkenraad om in de consistorie te mogen schoolhouden voor eigen rekening. Er werd toen in 1899 een schoolvereniging opgericht en in nov. 1899 werd te Drogeham een school voor christelijk nationaal onderwijs opgericht met 40 leerlingen. Als eerste hoofd werd dus Gerben Hoeksma, geboren op 17 okt. 1870 te Drogeham, benoemd, met een traktement van f 440. Hij was eerder onderwijzer te Zuidwolde (Gr.), Elburg, Nijkerk en Amsterdam. Het leerlingenaantal groeide snel en in 1913 kwam er een nieuw schoolgebouw, dat in 1930 vergroot werd met een vierde lokaal. G. Hoeksma ging op 1 aug. 1934 met pensioen. Op 1 sept. 1934 werd Korn. Johs. Moltmaker, hoofd van de school te Bellingwolde, benoemd als hoofd van deze school. In 1946 werd hij hoofd van de landbouwschool te Raalte. Zijn opvolger werd toen U. Wind, hoofd van de christelijke school te Tijnje. Er waren toendertijd ongeveer 150 leerlingen. In 1955 werd de school geheel vernieuwd en gemoderniseerd.

Op 1 jan. 1913 werd te Drogeham een hervormde (CVO) school geopend. De eerste steen was gelegd op 11 sept. 1912 door ds. De Mol Moncourt. De school had toen twee lokalen en telde 95 leerlingen. In 1917 werd er een derde lokaal bijgebouwd en in 1929 werd de school met een vierde lokaal vergroot. Als eerste hoofd werd in 1912 A. Beugelink benoemd. In 1921 werd hij opgevolgd door H. de Jong, onderwijzer aan de gereformeerde school aan de P. Feddestraat te Leeuwarden. Op 1 nov. 1930 werd hij hoofd van een school te Oldemarkt. In nov. 1930 kwam Tjeerd Zoethout, onderwijzer te Leeuwarden. Deze school werd in 1956 ingericht tot gymnastieklokaal en er werd een geheel nieuwe hervormde school gebouwd.

Op 1 mei 1952 werd hier een christelijke landbouwhuishoudschool geopend met als directrice mej. A.G. Bakker.

5. Gerkesklooster

In juli 1595 was Adnius Claesz schoolmeester "tot Gerkesklooster".^a In de jaren 1614-1615 was mr. Adje Claessen als koper op boelgoeden. In 1621 was mr. Adie Claessen bij Gerkesklooster.^b

a Ordonnantieboek.
b Achtkarspelen M 3.

In juni 1654 was mr. Hendrick Hendricks te Gerkesklooster.^a Het is niet zeker of hij ook schoolmeester was. In 1657 was hij als mr. Hendrick Hendricks Faber woonachtig te Grijpskerk.^b

In een getuigenis op 30 jan. 1663 bij een request van ds. Conradus Attema te Gerkesklooster aan de Staten om verhoging van traktement van kerkvoogden, kerkeraad en gemeente, komt onder de ondertekenaars ook voor mr. Heerdt Mieuwes. Hij was de enige mr., dus waarschijnlijk de schoolmeester.

In okt. 1703 was hier Jan Sijbrants Faber als schooldienaar. Hij kwam van Oostrum, waar hij van 1676 tot 1680 schoolmeester was. Waarschijnlijk is hij hier dus reeds in 1680 gekomen. Zijn vrouw heette Aefke Sjoerds; zij overleefde hem, want zij overleed zelf in 1733 als weduwe van mr. Jan Sibrants.

In jan. 1728 was hier mr. Occo Ockes schooldienaar, gehuwd met Renske Hendriks. De kerkeraadshandelingen gewagen van een kwestie van deze meester met de kerkeraad. Hij vertrok in maart 1734 naar Hoogeveen. Op 6 juni 1734 werd mr. Focco Engberts, schoolmeester te Sebaldeburen, gekozen. Hij kwam hier in Gerkesklooster, doch is in hetzelfde jaar op 25 dec. overleden. Op 29 juli 1738 is te Oostermeer overleden, Tjalling Jelmers, in leven schoolmeester te Gerkesklooster.^c Hij wordt ook genoemd in het testament van Taede Jans te Oostermeer, d.d. 25 juni 1738, zijn grootvader van moeders zijde. Zijn ouders waren Tjetske Taedes en Jelmer Tiallings.^d

In 1739 was hier Gjalt Sipkes als schooldienaar. Hij trouwde in Gerkesklooster op 11 juni 1741 met Grietie Romkes. In 1746 was hij 32 jaar oud.^e In sept. 1766 was hij geadmitteerd landmeter en schooldienaar te Gerkesklooster.^f In 1771 was hij hier nog als schoolmeester, maar niet lang daarna werd hij opgevolgd door zijn zoon mr. Sipke Gjalts. Deze was in elk geval op 22 mei 1774 in functie als schoolmeester, toen hij trouwde met Antje Jacobs. In 1776 was hij hier nog.

In 1781 was hier Pieter Minderts Jager als schoolmeester. Hij trouwde te Gerkesklooster op 11 sept. 1785 met Geertje Dirks van Franeker. Hij kwam hier in febr. 1787 nog voor, maar in datzelfde jaar is hij naar Driesum vertrokken. Eind 1796 vertrok Johannes Gerrits Smits, schoolmeester, van Gerkesklooster naar Marssum.

Op 9 april 1797 trouwde hier Jan Hijlkes Feringa, schoolmeester te Gerkesklooster, met Trijntje Wijtzes. Hij kwam van Tolbert en bezat de 4e rang. In nov. 1799 verzocht J.H. Feringa, schooldienaar te Gerkesklooster, aan het Departementaal Bestuur van de Eems om te worden aangesteld als commissaris der Groninger veren. Hij is hier op 4 april 1837 overleden, oud 70 jaar.

In april 1837 werd Johannes Broers, 3e rang, provisioneel benoemd; op 19 juli 1838 kreeg hij een definitieve aanstelling. In 1861 kwam er een nieuwe school. Op 1 nov. 1884 ging hij met pensioen en eind 1895 is hij overleden. Op 1 nov. 1884 kwam Ayzo Adolf van Douwen, geboren in 1857 uit een goudsmedenfamilie. Hij was van 1879 tot 1884 onderwijzer te Hallum. In het voorjaar van 1903 vertrok hij naar Dokkum. Op 1 juni 1903 werd hij

a Autorisatieboek.

b Autorisatieboek.

c Tietjerksteradeel W.

d Testamenten EEE 7, fol. 782°.

e Processtukken Crim. port. 131.

f Autorisatieboek.

opgevolgd door Hendrik Bosma, onderwijzer te Surhuisterveen, doch hier reeds tijdelijk hoofd. Hij was sedert 1895 ook onderwijzer aan de Rijksnormaallessen te Buitenpost. Hij ging op 1 jan. 1926 met pensioen en is op 15 maart 1943 te Buitenpost overleden, bijna 80 jaar oud.

Op 1 jan. 1926 werd R. Kunnen, onderwijzer te Surhuisterveen, benoemd als hoofd van deze school. Op 1 juli 1930 vertrok hij naar Boelenslaan. Van 1 juli tot 1 okt. 1930 was P. Eisenga hier tijdelijk hoofd. Op 1 nov. 1930 werd W. Veenstra, onderwijzer te Surhuisterveen, aangesteld als hoofd. In aug. 1936 werd hij overgeplaatst naar Augustinusga en werd B. Schouwstra tijdelijk hoofd. Op 1 febr. 1937 werd A.N. Meijer, onderwijzer te Surhuisterveen, benoemd als hoofd van deze school. Hij vertrok op 15 aug. 1939 naar St. Joostland (Zlnd.).

Op 1 oktober 1939 werd hij opgevolgd door B. Schouwstra, onderwijzer te Surhuisterveen, benoemd. In het voorjaar van 1944 werd hij onderwijzer aan de ULO te Gorinchem.

Op 1 mei 1944 werd S. Duisterhout, onderwijzer te Rauwerd, aangesteld als hoofd. Op 15 maart 1949 werd hij onderwijzer aan de BLO-school te Heerenveen. In 1949 werd hij opgevolgd door G. Ettema, onderwijzer te Harkema-Opeinde. Op 1 okt. 1952 werd hij onderwijzer aan de BLO-school te Oosterwolde. Sedertdien was J. van der Bijl, onderwijzer te Doesburg, hoofd van deze school te Gerkesklooster.

Bijzonder onderwijs

Op 27 maart 1884 werd te Gerkesklooster een christelijk nationale school geopend met als eerste hoofd J. Keuning. In 1885 werd hij opgevolgd door C.P. Beukenkamp, die in 1895 weer werd opgevolgd door J.J. Beukenkamp. Hij was hier tot 1913; later werd hij burgemeester van Den Ham. In 1913 werd Steven Potma hoofd van deze school. Op 7 maart 1934 werd het 50-jarig bestaan van de school herdacht. S. Potma is op 14 nov. 1934, oud 61 jaar, overleden. In 1935 werd hij opgevolgd door E. Mulder, van Otene (Zeeuws Vlaanderen). In 1946 werd hij onderwijzer aan de ULO te Stadskanaal en werd hij opgevolgd door M. van der Meulen uit Britsum. In 1955 was hij hier nog als hoofd.

6. Harkema-Opeinde

In de raadsvergadering van 18 mei 1861 werd besloten tot de stichting van een gemeenteschool in de Heide onder Harkema-Opeinde. Op 31 aug. 1861 vond te Buitenpost de aanbesteding plaats voor de bouw van de openbare school en een onderwijzerswoning te Harkema-Opeinde. Op 3 dec. 1861 werd J. Dijkstra, onderwijzer aan een bijzondere school te Veenklooster, benoemd toe hoofd van deze school. Zijn traktement was toen f 400 en een vrije woning. Hij trad op 1 jan. 1862 in functie, toen de school geopend werd. In 1876 werd hij opgevolgd door Frederik Wilhelm Dijkstra van Haulerwijk-Beneden. In dec. 1884 vertrok hij naar Oudega (Sm.).

In het voorjaar 1885 werd G. Schepel benoemd, die eind 1886 naar Losdorp is vertrokken. Vóór maart 1887 werd S. Hoekstra benoemd. Deze was gehuwd met J.J. van der Veen. Op 1 sept. 1896 vertrok hij naar Ee en in 1899 naar Sijbekarspel. Op 1 nov. 1896 kwam P. Miedema, onderwijzer te Baard. In 1889 werd de school verbouwd. Hij vertrok in de herfst van 1901 naar Pijnacker en weer later naar Deventer.

Op 1 juni 1902 werd Sipke van der Wal, onderwijzer te Holwerd, hier aangesteld als hoofd. Hij ging op 1 juni 1904 naar Wijnaldum. Op 1 aug. 1904 kwam zijn opvolger: Ate Gaukes

Reitsma. Deze was van 1886 tot 1892 onderwijzer te Witteveen; later, tot 1904, te Bergumerheide. Op 1 okt. 1928 ging hij met pensioen. Hij overleed te Bergum op 26 juni 1942, oud 78 jaar en 9 maanden, weduwnaar van S. Benedictus, die reeds op 12 dec. 1934 was overleden. Hij werd in 1928 tijdelijk opgevolgd door Jelle Blom en op 1 jan. 1929 werd J.L. Amerika, uit Nederlands Oost-Indië, benoemd als hoofd van deze school. Hij vertrok op 1 aug. 1930 als onderwijzer naar Groningen en werd daar later hoofd van een school. Op 1 sept. 1930 werd G. van Loon, onderwijzer te Landsmeer, benoemd als hoofd van deze school. Hij vertrok op 1 jan. 1937 naar Grosthuizen en werd hier toen tijdelijk opgevolgd door R. Abbas. Op 1 febr. 1937 werd G. Sinnema, onderwijzer te Den Haag, benoemd als hoofd van deze school. Op 1 mei 1943 vertrok hij naar Opeinde (Sm.) en werd toen tijdelijk opgevolgd door W. Dorenbos, onderwijzer aan deze school. Als opvolger werd toen J. Nooi, onderwijzer te Grouw, benoemd, doch deze bedankte. In nov. 1943 kwam Tj.M. Smeding, onderwijzer te Den Haag, als hoofd van deze school. Op 15 okt. 1946 werd hij hoofd van een school te Delfzijl. Op 1 dec. 1946 werd J.A. Boerstra, onderwijzer te Eindhoven, aangesteld als hoofd van deze school. In juli 1950 werd hij ontslagen en in dat jaar opgevolgd door R.C. Groen van Kleverskerke (Zlnd). In 1952 werd de school vernieuwd; kosten f 21.000. In 1955 vertrok R. Groen naar Nieuw Guinea.

Bijzonder onderwijs

Op 1 okt. 1908 werd te Harkema-Opeinde een school voor christelijk nationaal onderwijs geopend; er waren toen drie lokalen. Het eerste hoofd was K. Kamminga. In 1914 telde de school zes lokalen en in 1929 waren dat er al acht! Op 1 april 1938 ging Kamminga met pensioen en werd toen opgevolgd door J.W. de Vries uit Wons, die in 1946 hoofd van een school te Hoogeveen werd. Omstreeks okt. 1946 werd J. de Boer van Pingjum benoemd; in 1955 was hij hier nog.

In 1949 is te Harkema-Opeinde een hervormde school in semi-permanente uitvoering gebouwd, door het kerkbestuur te Harkema-Opeinde voor ca. f 4200 aanbesteed. Op 1 juli 1949 werd de school met vier lokalen geopend. Het eerste hoofd was T. Schouwerwou; in 1955 was hij hier nog.

7. Koten

In 1777 werd hier de winterschool waargenomen door Sipke Sijbes, zoon van de Twijzeler meester. Hij verdiende per winter f 50. De kerkdienst werd door de Twijzeler meester verricht; Koten was kerkelijk gecombineerd met Twijzel. Mr. Sipke volgde in jan. 1782 zijn vader op in de school te Twijzel.

In jan. 1782 kwam Hendrik Reids, die in mei 1782 zeventien weken traktement ontving. Hij is ook diaken geweest. Op 11 nov. 1759 zijn te Twijzel getrouwd: Hendrik Reids en Klaaske Oeges, beiden van Koten. Hij stond hier, ontving althans traktement tot 31 maart 1803. In 1801 was bepaald, dat het gehele jaar door schoolgehouden zou worden.^a Toen werd het traktement gebracht op f 80. In mei 1805 was sprake van Hendrik Reids erven; toen was hij

a Instructie voor H. Reids, 15 mei 1801.

dus overleden. De school werd in 1803 waargenomen door Jurjen Jans, die reeds koster, kloklouder en voorzanger was. (Hij was in 1775 gehuwd met Aatje Alderts.)

Op 1 jan. 1804 kwam als schoolmeester Hendrik Bouwes van Oudega, die echter reeds in nov. 1804 vertrok, mogelijk naar Bornwerd en later Hogebeintum. Diezelfde winter (vóór dec.) brandde de school af. Van 1 nov. 1804 tot 1 mei 1805 werd de school waargenomen door Sjirk Bouwes, in de schuur van Claas Clases. De nieuwe school werd in jan. 1805 gebouwd op de oude plaats bij het kerkhof. (Reeds in 1817 werd die nieuwe school "ondoelmatig" genoemd.)

Op 1 mei 1805 kwam mr. Rienk Reinders van Koten, van Twijzel. (Het vergelijkend examen had op 7 maart 1805 plaatsgevonden.) Hij bezat de 3e rang. Het traktement, in 1803 reeds verhoogd tot *f* 150, werd nu gebracht op *f* 200 (voor kerk- en schooldienst), benevens de schoolpenningen en een vrije woning. Hij trouwde hier op 5 mei 1805 met Ienske Jans van Twijzel. Hun zoon Jan werd geboren te Koten, op 21 febr. 1806. In 1810 bestond het traktement uit *f* 250, de schoolpenningen en een vrije woning. In 1838 werd er een nieuwe school met woning gebouwd op een vrij terrein, groot 18 roeden, aangekocht door de erven Geert Etes Boersma. In juni 1839 stierf de oude schoolmeester.

Op 1 sept. 1839 trad Jan Taekes Jansma, 2e rang, in functie. Hij was geboren in 1815 en was eerder onderwijzer te Tijnje, daarna te Terwispel en later te Giekerk. Het inkomen bedroeg in 1839 *f* 200 uit de kerkebeurs, de schoolpenningen (van 80 tot 100 leerlingen à *f* 1,20) en een vrije woning. Sedert 1849 kreeg de onderwijzer *f* 100 voor een ondermeester. Zijn ouders Taeke J. Jansma en Joukje F. van der Velde herdachten op 29 mei 1864 te Lippenhuizen hun 50-jarige echtvereniging. Op 30 aug. 1864 herdacht hij zijn 25-jarig jubileum. Hij was gehuwd met Grietje Luitzens Hoekstra, die op 28 nov. 1867 op 59-jarige leeftijd overleed. Hij is zelf overleden op 11 okt. 1871, bijna 56 jaar oud. Zijn enige zoon Taeke Jansma, geboren op 8 aug. 1847 te Koten, was ondermeester te Koten en behaalde in april 1868 de akte Duits. Hij overleed hier reeds op 29 juli 1870.

De school werd van 15 okt. tot 19 nov. 1871 provisioneel waargenomen door Jan Hendriks Leopold en van 26 nov. 1871 tot 1 febr. 1872 door B. Venema. Toen werd D. Kanon, onderwijzer te Akkrum, benoemd als hoofd van deze school. Reeds op 1 juni 1872 vertrok hij echter naar Ferwerd. Hij werd van 1 juni tot 26 juli 1872 tijdelijk opgevolgd door ondermeester W. Eppinga. Op 26 juli 1872 werd Martinus Kornelis de Jong, geboren op 6 maart 1846, aangesteld als hoofd. In 1869 was hij hulponderwijzer in Gorredijk en van 1870 tot 1872 was hij hoofd van de school te Siegerswoude. Hij was in Koten tevens voorzanger in de hervormde kerk en schrijver van de kerkvoogdij. Op 1 april 1883 vertrok hij naar Deventer. Op 1 maart 1883 vond te Buitenpost het vergelijkend examen plaats. Uit het overblijvend drietal, A. van Douwen (onderwijzer te Hallum), Hofstra (hoofd van de school te Driesum) en Gietema, werd laatstgenoemde benoemd. Zo trad op 1 mei 1883 Hein Gietema Ypkezoon aan als hoofd van de school te Koten. Hij was geboren op 17 maart 1851 en was van 1872 tot 1876 hulponderwijzer te Sneek. Daarna was hij hulponderwijzer te Groningen. H. Gietema was tevens organist in de hervormde kerk van Koten. In 1884 werd de school verbouwd. Na 35-jarige dienst te Koten ging hij op 1 april 1918 met pensioen. Hij is te Dieren overleden op 16 nov. 1930, oud 79 jaar. Zijn weduwe S. Gietema-Borneman is op 18 april 1933 te Haarlem overleden.

Op 1 juni 1918 werd Hartman Sannes, geboren op 24 juni 1890 te St. Annaparochie, benoemd als hoofd van de school te Koten. Hij was sedert 10 mei 1909 onderwijzer te Beetsterzwaag, Ureterp, Pingjum en sedert 16 jan. 1914 te Berlikum. Hij was tot 1 jan. 1932 tevens organist van de hervormde gemeente. Op 15 okt. 1934 kreeg hij eervol ontslag. Op 16 okt. 1934 werd

tijdelijk de wachtgelder G. Wierth uit Opende (Gr.) benoemd. Op 15 nov. 1934 kwam Meint Bottema, hoofd van de school te Opende-Zuid (Gr.), als hoofd van deze school. Op 1 maart 1944 werd hij op eigen verzoek overgeplaatst naar Boelenslaan. Op 1 mei 1944 kwam zijn opvolger Feije de Graaf, onderwijzer te Assen. Op 1 maart 1949 werd hij ULO-onderwijzer te Sneek. Toen werd tijdelijk H. Keuning, onderwijzer te Surhuisterveen, aangesteld. Op 1 juni 1949 werd J. Stienstra van Nes (WD) benoemd als hoofd van deze school.

8. Rottevalle

Ofschoon hier eerst in 1724 een kerk is gesticht en op 20 aug. van dat jaar door ds. Petrus Steenwijk van Surhuisterveen is ingewijd^a, werd evenwel reeds bij resolutie van Gedeputeerde Staten reeds op 16 febr. 1661 aan de ingezetenen van de Rottevalle tot onderhoud van een schoolmeester jaarlijks *f* 30 "geaccordeerd". Ze hielden natuurlijk alleen 's winters school. De eerste schoolmeester alhier was "Hendrick Taeckes, schooldienaer in de Rotteval".^b In maart 1662 ontving hij 30 goudgulden "wegens 1 jaar tractement, 16 Febr. verschenen", dus sedert 16 febr. 1661. Hij was hier in febr. 1670 nog en is tot febr. 1674 gebleven.

In febr. 1674 kwam Roeloff Cornelis als "schooldienaer inde Rotteval". Hij kwam van Boornbergum en hij ontving in maart 1675 de 30 goudgulden traktement van verleden jaar. Hij heeft hier gestaan tot het voorjaar van 1678. Sedert 2 febr. 1678 kwam de toelage aan Hedman Jans; steeds 30 ggd. of 42 c.g. per jaar. Hij was er in 1685 nog; evenals in 1698: in maart van dat jaar werd zijn zoon Jan gedoopt.^c

Op 12 febr. 1699 werd aan Christoffel de Vries, schoolmeester in "de Rotteval" 1 jaar traktement of 42 c.g. betaald.^d In 1698 was hij uit Cornwerd gekomen. Op 12 febr. 1700 kreeg Hendrik Lieuwes, schoolmeester te Rottevalle, de toelage.^e Hij was hier tot febr. 1713. Op 23 jan. 1714 kreeg Tadaeus Liebbes 42 c.g. voor "1 jaar schoolpencie inde Rotteval". Daar hij in 1712/13 te Kortehemmen winterschool hield, kan hij sinds die tijd wel schoolmeester te Rottevalle geweest zijn. Hij was tevens voorzanger. In nov./dec. 1721 kochten Taede Liebbes schooldienaer te Rottevalle en Trijntie Buwes, echtelieden, een grote kamer met winkel of voorhuis en hovinge bij het Verlaat in de Rottevalle.^f In 1724 legde hij de kerkelijke doop- en trouwboeken aan. Hij was hier in 1727 nog. Een college van zes schoolvoogden (uit elke van de drie gemeenten twee voogden) had het beheer over de school.^g De rekeningen in het schoolboek lopen van 1747 tot 1812. In sept. 1732 was een Thadeus Libeï "gesworen clercq" in Achtkarspelen. Op 14 okt. 1737 was T. Libeï "gesworen clercq" van Achtkarspelen te Augustinusga. In 1742 was hij dat nog; evenzo in 1770. (Was dat dezelfde?)

Op 23 jan. 1728 werd het jaarlijks traktement van de Staten, 42 c.g. uitbetaald aan Folckert Riemers, schoolmeester in de Rottevalle; tot jan. 1731. In febr. 1732 ontving Harmen Eijeses, schoolmeester te Rottevalle, de toelage. Hij was hier dus sedert febr. 1731. Hij was hier tot febr. 1735 en werd toen als schoolmeester opgevolgd door Jan Jansen. Op 4 jan. 1739 werd op

a Met een preek over Psalm 93:5 (*Boekzaal*).

b Ordonnantieboek.

c Doopboek Oudega (Sm.)

d Ordonnantieboek.

e Ordonnantieboek.

f Tietjerksteradeel P 8, bl. 278.

g Gemeente-archief Smallerland no. 37.

belijdenis van het geloof tot lidmaat aangenomen: mr. Jan Jansen, schoolmeester in de Rottevalle onder Achtkarspelen. In 1759 heette hij Jan Jansens Boeckhoerst, schoolmeester.^a Ongetwijfeld reeds eerder getrouwd, hertrouwde hij op 20 juli 1766 met Elske Pijters van Oudega (Sm.) In 1771 was Jan Jansen, schoolmeester en dorprechter in de Rottevalle, 63 jaar oud.^b Hij stond hier tot in 1772 en ontving steeds op 23 febr. de toelage van 42 c.g. van de Staten. Op 23 april 1778 was Aaltie Hendriks de vrouw van Jan Jans, oud-schoolmeester in de Rottevalle onder Achtkarspelen.^c In jan. 1773 kwam mr. Isaäk Poutsma; hij werd ook wel mr. Ysak Sijwerts genoemd.^d In 1779 was sprake van de weduwe van mr. Yszak.^e Op 9 juni 1782 zijn getrouwd: de schoolmeester Jan Jans Clasinga en Jitske Folkerts, beide van Rottevalle. Hij was hier reeds in 1779 gekomen. Hij was hier tot in 1796, toen hij bedankte wegens lichaamszwakte. De school stond onder Achtkarspelen en was nog steeds een winterschool. Het jaarlijks traktement van 42 c.g. werd door de Staten betaald. Omstreeks aug. 1796 werd er een nieuwe schoolmeester benoemd: Jacobus Aalderts. In juni 1797 was Jacobus Aalderts koster te Rottevalle. Hij tekende een huwelijkscertificaat en was dus zeker ook de schoolmeester.^f In 1799 ontving hij nog de 42 c.g. traktement van de Staten. In 1800 heette hij Jac. A. Wijnia. In 1806/07 werd de school waargenomen door G. Wijbrens. Hoogstwaarschijnlijk was dat tijdelijk, want in het schoolboek werd in die winter J.A. Wijnia genoemd. In 1807 is hier een nieuwe school gebouwd, daar de oude zeer bouwvallig was; kosten: *f* 359. Jaarlijks werd een omgang gedaan (collecte) tot onderhoud van de school; omstreeks 1790 reeds en in 1822 nog. De opbrengst was steeds *f* 17 à *f* 18; later meer.^g In 1807 was Jacobus Alderts Wijnia hier nog als schoolmeester met zijn vrouw Martsen Fokkes. Hij is in 1814 overleden. Op 5 aug. 1814 werd vergelijkend examen gehouden bij de kastelein Klaas Brandtjes Veenstra te Rottevalle (gemeente Oudega). Rottevalle werd namelijk steeds bij Smallingerland gerekend en viel ook buiten het 4^e Schooldistrict (tot 1828).^h Het traktement bedroeg toen in totaal *f* 125 en de schoolpenningen ('s winters 110 leerlingen, 's zomers 50). Op 1 nov. 1814 werd Marten Sijbes Maakal benoemd, die reeds in 1816 afstand deed. (In 1817 was hij in Drachten-Noord.) Het inkomen bestond in 1817 uit *f* 28 (van de kerk), *f* 30 (voor klokluiden, etc.), *f* 42 (uit 's lands kas), *f* 25 (van Smallingerland), *f* 15 (van Achtkarspelen) en *f* 25 (van de gemeente); in totaal: *f* 165. Dit werd nog aangevuld met het schoolgeld (5 cent per week). In dat jaar 1817 werd Sijmen Jans Huisman provisioneel benoemd. Op 1 okt. 1817 kreeg Berend van der Weide, 3e rang, een vaste aanstelling als hoofd van deze school. Eind sept. 1818 vertrok hij naar Veenwouden. Daarna was Klaas Alberts Kuipers hier provisioneel, tot mei 1819 toen hij naar Dantumawoude vertrok. Hij werd toen provisioneel opgevolgd door Joh.H. Koops, die op 1 nov. 1819 naar Munnikezijl ging. De school bleef van 1818 tot 1824 vacant wegens te geringe inkomsten.

-
- a Schoolboek Rottevalle, gemeente-archief Smallingerland no. 37.
 - b Civ. Processtukken, port. 949 no. 2.
 - c Smallingerland BB 1.
 - d Ordonnantieboek.
 - e Schoolboek.
 - f Trouwboek Franeker.
 - g Schoolboek.
 - h Sedert 1 okt. 1943 behoorde Rottevalle tot de gemeente Smallingerland.

Op 1 maart 1824 werd Jacob Geerts Heemstra, 2e rang en ondermeester te Sappemeer, benoemd als hoofd van deze school. Hij was tevens koster en voorzanger van de hervormde kerk. Het traktement bestond toen uit f 42 van het rijk, f 200 van de drie grietenijen, de schoolpenningen (70-100 leerlingen à f 2) en een vrije woning.

Deze school behoorde en werd tot 1880 gemeenschappelijk bekostigd door Achtkarspelen, Smallingerland en Tietjerksteradeel. Sedert de invoering van de wet op het lager onderwijs 1878 op 1 jan. 1880 had de gemeente Tietjerksteradeel geen aandeel meer in de verzorging van de school te Rottevalle.^a Sinds 1880 viel de school onder de zorg van Achtkarspelen alleen. In 1883 was er een geschil over bijdrage tot de nieuwbouw van de school te Rottevalle. In 1894 is het gemeenschappelijk bezit van de school definitief ontbonden. In 1916 is de regeling omtrent de gemeenschappelijke school te Rottevalle met Achtkarspelen en Tietjerksteradeel ontbonden.^b

Jacob G. Heemstra vertrok op 1 april 1829 naar Beetsterzwaag. Op 10 nov. 1829 kwam zijn opvolger: Egbert Jans Mulders, 2e rang, uit Opende (Gr.), waar hij van 1821 tot 1829 had gestaan. Hij was eerder onderwijzer te Vries, Weidum en Garnwerd. In 1843 werd te Rottevalle een nieuwe school gebouwd. De ondermeester J. Mulders te Rottevalle, werd in de herfst van 1858 ondermeester te Opeinde (Sm.). Egbert J. Mulders' gouden jubileum werd op 1 okt. 1871 gevierd. Hij ging in 1874 met pensioen en is op 2 maart 1886 alhier overleden, 86 jaar oud. Hij was in 1799 te Slochteren geboren en was weduwnaar van Baike de Haan. In 1874 werd D. Platje, die ongehuwd was, benoemd als hoofd van deze school. Hij is in 1876 aan "de tering" overleden en is hier begraven. Op 1 jan. 1877 kwam Jan Kuipers als zijn opvolger. Op 8 sept. 1884 werd er een nieuwe school geopend. Op 1 okt. 1916 ging Jan Kuipers met pensioen en op 18 juni 1926 is hij op bijna 75-jarige leeftijd te Leeuwarden overleden.

Van 1 okt. tot 31 dec. 1916 werd W. Hoeksma, onderwijzer te Kote, hier tijdelijk aangesteld als hoofd. Op 1 jan. 1917 kwam R. Schuurman, hoofd van de school te Zorgvlied. Van 1903 tot 1907 was hij onderwijzer aan deze school in Rottevalle geweest. Hij vertrok op 1 jan. 1932 naar Windesheim. Op 1 febr. 1932 werd hij opgevolgd door S. Terpstra van Poppingawier. Op 17 okt. 1939 kreeg hij ontslag en werd hij leraar aan de *Rijks Landbouw Winter School (RLWS)* te Drachten. Op 1 dec. 1943 werd hij hoofd van de lagere landbouwschool te Lemmer.

Op 1 febr. 1940 werd J.H. Voorhorst, onderwijzer te Almen, benoemd als hoofd van deze school. Sedert 1 okt. 1943 behoorde Rottevalle onder de gemeente Smallingerland. Hij vertrok op 1 dec. 1943 naar Grafhorst (Ov.). Op 1 febr. 1944 werd W. Wieling van Oostermeer hoofd van deze school. Hij was een broer van W. Wieling van Drogeham. In 1949-1950 werd de school vernieuwd. Wieling vertrok eind 1952 naar Gorredijk en werd in 1953 opgevolgd door H. Keuning van Sijbrandaburen.

Bijzonder onderwijs

Op 31 dec. 1900 werd alhier een christelijke nationale school geopend. Op 3 jan. 1901 werd Hobbe Dijkstra als eerste hoofd geïnstalleerd. Op 1 nov. 1932 ging hij met pensioen en in mei 1940 is hij op 72-jarige leeftijd te Sneek overleden. Op 19 dec. 1932 werd Louw Visser,

a Gemeente-verslag Tietjerksteradeel.

b Gemeente-verslag Smallingerland.

onderwijzer te Koudum, benoemd als hoofd van deze school. Op 1 maart 1948 vertrok hij naar Nederlands-Indië en werd toen opgevolgd door B. Westra, onderwijzer te Moddergat.

9. Surhuisterveen

In sept. 1609 was Jan Jans "schoolmeester opt Surhuysterveen"; in mei 1615 was hij hier nog.^a Ook in juli 1630 is sprake van een schoolmeester in Surhuisterveen, die echter net bij name genoemd wordt, doch 6 c.g. ontvangt "tot huyr van zijn sobere staat".^b

In juni 1689 was hier Trijntje Gosses, weduwe wijlen mr. Gerrit Gerbrands. Het is niet zeker of hij ook schoolmeester was. In 1691 is mr. Abraham van der Winde overleden. Op 3 mei 1695 was hier mr. Evert Jouckes als schooldienaar; hij had toen een zoon Michel, oud 22 jaar.^c In 1699 was hier mr. Jan Noordtstra. In 1703 is mr. Evert Jouckes "in den Here gerust". Op 24 april 1704 is mr. Hendrik Jans schooldienaar, "in den geloove gestorven".

Op 21 mei 1706 zijn te Surhuisterveen getrouwd: Hendrik Ages en Janke Jans, beiden afkomstig van Visvliet. Hij was hier reeds in juli 1705 schooldienaar en was toen 25 jaar oud.^d (Hij was in 1703 nog bierbrouwersknecht bij Daam Heerts onder Burum, zoals uit genoemde processtukken blijkt. Met diens dochter Aaltie Daams was hij toen blijkbaar getrouwd.) In mei 1737 was hij nog als schooldienaar te Surhuisterveen; hij schreef toen een huwelijksgedicht. In 1744 was hij schoolmeester te Surhuizum.

In 1749 was te Surhuisterveen: mr. Jan Jans Vogteloo, ongetwijfeld schoolmeester. Te Dokkum trouwde op 29 sept. 1754 een Jan Jans Fogteloo, schoolmeester te Dokkum, met Maria Louise Groenewoudt. Allicht is hij omstreeks 1753 als schoolmeester naar Dokkum vertrokken. In 1786 was zijn zoon Jan Jans Fogteloo schoolmeester te Dantumawoude. In dec. 1758 was Jacob Hendriks schoolmeester te Surhuisterveen.^e Hij vertrok in 1762 naar Lippenhuizen. In okt. 1774 liet mr. Rommert Kiers (later Kiersma), schoolmeester en voorzanger, een zoon Jan dopen, geboren op 28 aug. alhier. Deze Rommert Kiers kwam hier in 1768 reeds voor, echter zonder de aanduiding "schoolmeester", maar hij zal het toen reeds wel geweest zijn. Hij is de op 25 febr. 1733 te Oosterwolde gedoopte Rommert, zoon van Kier Rommerts en Jantie Alles, echtelieden aldaar. De vrouw van mr. Rommert was Grietie Hoekes. Hij stond hier in 1783 nog, maar op 27 dec. 1790 was Grietie Hoekesz. weduwe van wijlen Rommert Kiers, in tijden schoolmeester te Surhuisterveen.^f

Hun zoon Kier Rommerts was hier op 10 april 1794 als schoolmeester en tevens "Ytiger der botervaten" in Achtkarspelen. Hij werd toen ontslagen als ijker en moest boete betalen.^g Zijn naam kwam reeds voor in okt. 1788, maar het is niet zeker wanneer hij zijn vader is opgevolgd. Zijn vrouw heette Dina Alles. Op 26 maart 1795 was hier de Vrijheidsboom opgericht:

"Eenige schutters, tamboers met trommen, muzikanten openden den optocht, gevolgd door 40 in 't wit gekleede maagden, die de staatie niet weinig vergrooten door haar

a Ordonnantieboek (1609); Achtkarspelen M 2, fol. 266 (1615).

b Ordonnantieboek.

c Hof van Friesland, HHH 3, fol. 71.

d Processtukken Civ. port. 148, no. 20.

e Autorisatieboek Achtkarspelen.

f Smalingerland BB 2.

g Resolutie Gedeputeerde Staten.

streeleent gezang; en bij het oprichten dier standaard (=boom) wier door den burger Kie Rommerts, schoolmr. alhier, de zaak der Vrijheid aangetoond, met een vermaanrede van een goede handhaving derzelve, en alle eindigende met vreugde en een algemeen Hoezee!"^a

Hij kwam hier in april 1810 nog voor, maar waarschijnlijk niet meer als schoolmeester, want in 1798 was van Suameer gekomen: Albert Hendriks met zijn vrouw Antje Oedses.^b Daar hij te Suameer en eerder (1794) te Noorder-Drachten schoolmeester was, kunnen we gerust aannemen dat hij het in Surhuisterveen ook was. Op 13 mei 1810 was Albert Hendriks schooldienaar en ontvanger te Surhuisterveen.^c In 1812 kreeg hij op eigen verzoek ontslag en werd toen opgevolgd door Bartholomeus Jacobus Schurer, 3e ranger. Hij was op 15 april 1792 te Makkinga geboren als zoon van Jacobus Schurer en Janke Klazes. In 1807 werd hij schoolmeester te Gasteren (Anloo) en in 1808 te Eexterveen. Het inkomen bestond in 1812 uit f 300 en een vrije woning. Hij trouwde in juli 1814 met Elizabeth Teunis Rinzema, geboren op 5 dec. 1794. Zij is overleden op 15 maart 1855; er waren toen acht kinderen en vijf behuude kinderen. In okt. 1820 kwam er een nieuwe school. Schurer ontving in 1822 een boekgeschenk van de minister, op voordracht van de schoolopziener, voor zijn ijver, ook ten opzichte van het *Onderwijzersgezelschap*. Op 10 sept. 1844 werd er een nieuwe school ingewijd.^d Bij zijn 50-jarig jubileum bij het onderwijs op 11 nov. 1857 verklaarde Schurer nog nimmer door ziekte te zijn gehinderd. Op 1 nov. 1863 kreeg hij eervol ontslag en f 386 pensioen.^e De koning vereerde hem wegens 50-jarige trouwe dienst met de zilveren medaille,^f die werd uitgereikt op een vergadering van 't Nut op 14 febr. 1859. Hij is overleden op 9 jan. 1888 te Surhuisterveen, oud 95 jaar. Op zijn graf te Surhuisterveen staat:

*d' Ontwikkeling der jeugd, wie daar zijn kracht aan wijdt,
Wijdt aan een edel werk zijn vlijt.
De geest, die hier zijn nut eens stichtte,
Leeft voort bij 't nageslacht, dat hij verlichtte.
En ging vol vree en hoop naar zijnen oorsprong weder.
Het stof rust bij zijn vrouw en jongste zoon ter neder.*

Op 3 okt. 1863 werd Fredericus Westering, van Westergeest, benoemd als hoofd van deze school. Op 6 nov. trad hij in functie; het inkomen bedroeg toen f 580 en een vrije woning. In mei 1893 ging hij met pensioen en is op 9 dec. 1912 te Stroobos overleden, 84 jaar oud en weduwnaar van Lammina Closse.

Op 1 juni 1893 kwam O.F. Geertsma, van Nuis (Gr.), die op 1 aug. 1895 vertrokken is en op 1 sept. 1895 werd opgevolgd door J. van der Velde. Deze was eerder onderwijzer te Kotten, Elst en Diepenheim en hoofd te Lettele (Ov.). In jan. 1906 vertrok hij naar Wirdum. Op 1 mei 1906 kwam zijn opvolger: Sipke Pieters van der Wal. Hij was van 1 maart 1888 tot 22 okt. 1888 onderwijzer te Scherpenzeel (Weststellingwerf); van 22 okt. 1888 tot 1 maart 1893 te St. Jacobiparochie en van 1 maart 1893 tot 1 nov. 1894 was hij onderwijzer te Ter Hole

a *Leeuwarder Courant* 1 april 1795.

b Volgens de *Leeuwarder Courant* was de school in maart 1798 vacant.

c Archief Notaris Wilhelmy.

d Zie *Leeuwarder Courant* 17 sept. 1844.

e KB van 25 sept. 1863, no. 48.

f Deze medaille was ingesteld bij KB van 24 jan. 1841, no. 22.

(Hontenisse, Zind.). Op 1 nov. 1894 werd hij onderwijzer te Holwerd en van 1 jan. 1902 tot 1 juni 1904 was hij hoofd van de school te Harkema-Opeinde. Van 1 juni 1904 tot 1 mei 1906 was hij hoofd van de school te Wijnaldum. Op 1 okt. 1929 kreeg hij te Surhuisterveen om gezondheidsredenen eervol ontslag. Hij is te Leeuwarden overleden op 14 maart 1943, oud 76 jaar en was weduwnaar van Jantje Sinnema.

Op 1 okt. 1929 werd H. van Lunzen van Twijzelerheide benoemd tot zijn opvolger, doch deze bedankte. Op 1 maart 1930 kwam J. van Weperen van Westergeest. In 1955 was hij nog steeds hoofd van deze school te Surhuisterveen.

Bijzonder onderwijs

Op 1 jan. 1903 is te Surhuisterveen een school voor christelijk nationaal onderwijs geopend. (De school had toen twee lokalen, maar in de loop der tijd kwamen er steeds lokalen bij; tot het zevende lokaal in 1952.) Als eerste hoofd werd op 1 jan. 1903 aangesteld: J. Klokman, onderwijzer te Alphen, Zaandam en Amsterdam. In jan. 1919 werd hij hoofd van een school te Harlingen. Hij werd toen opgevolgd door H. Hekman, die later naar Rotterdam vertrok.

Op 1 nov. 1923 werd A. Tjoelker, van Opende (Gr.), hoofd van deze school. In 1930 werd hij bekroond wegens een theologische verhandeling voor de Vrije Universiteit te Amsterdam. In 1955 was hij hier nog als hoofd.

In 1947 is hier een christelijke ULO-school opgericht met een tijdelijk hoofd uit Gaasterland. In sept. 1947 werd A. van Gijzen, onderwijzer te Coevorden, benoemd als hoofd. Eerst was men gehuisvest in een houten hulpschool, maar op 3 nov. 1953 werd er een nieuwe school geopend. In 1955 was hij hier nog als hoofd.

In 1946 werd opgericht de "Vereniging tot oprichting en instandhouding van scholen voor Nijverheidsonderwijs voor Surhuisterveen en omstreken". Men begon korte tijd later met deze ambachtsschool: een bijzondere school uitgaande van een vereniging. In april 1949 waren er 70 leerlingen, gehuisvest in een hulpschool. In 1950 kwam men in een semi-permanent gebouw aan de Langelaan. In 1955 waren er 150 leerlingen en was A.M. van Ginkel directeur van deze school. In juli van dat jaar werd een nieuwe school geopend, die weldra weer moest worden uitgebreid.

Op 1 juni 1950 werd de openbare ULO-school te Surhuisterveen gesticht. Het was de eerste openbare ULO te Achtkarspelen. Als hoofd werd toen J.P. de Jong, ULO-onderwijzer te Gieten, benoemd. De lessen werden toen gegeven in de consistorie van de hervormde kerk. Op 17 mei 1952 werd er een nieuwe school geopend. In 1955 werd J.P. de Jong hoofd van de ULO te Lochem. In 1956 werd R. Bethlehem, ULO-onderwijzer te Marum, benoemd als hoofd van deze school.

Omstreeks 1950 werd te Surhuisterveen een lagere landbouwschool gesticht met D. Lycklama à Nijeholt aan het hoofd. In 1955 was hij hier nog.

10. Surhuizum

In jan. 1581 was Geert Johansz. hier "schoolmester".^a In mei 1608 was Laurentius Alberti hier als schoolmeester; in nov. 1610 was hij hier nog.^b In juli 1623 was mr. Gerben koper op een boelgoed; het is niet zeker of hij hier als schoolmeester was. In mei 1625 was Sijske Ales de nagelaten weduwe van mr. Gerbrandus Peters, "eertijts tot Surhuisem".^c Ook van hem is niet zeker of hij schoolmeester was.

In mei 1643 beklagt Pieter Jacobs, schoolmeester "tot Suyrhuysen", zich bij de classis Dokkum, dat enige mannen aldaar hem van zijn dienst willen geremoveerd hebben. In de classicale acta horen we er verder niet van, maar in okt. 1643 was een Pieter Jacobs te Hantumhuizen. (Waarschijnlijk dezelfde?). Op 18 mei 1646 zijn te Britsum getrouwd: Quirijn Hanssen, schooldienaar van Surhuisum, en Mayke Cornelis van Leeuwarden.^d

Op 3 nov. 1662 was Jan Boeles hier schooldienaar; hij verzoende zich toen weer met zijn predikant.^e In april 1669 was hij hier nog.^f In 1701 was mr. Jochum Hoornstra schooldienaar in Surhuizum.^g In 1726 was hier een mr. Pyeter; het is niet zeker of hij ook schoolmeester was.

In 1741 was hier mr. Brinksma. In 1744 was Hendrik Aages hier schoolmeester; hij was in 1737 als schoolmeester te Surhuisterveen geweest. In 1735 was Ruyrd Harmens "schooldienaar in Surrhuisum" 52 jaar oud.^h In 1749 was Ruyrd Harmens hier nog als schoolmeester. Op 13 okt. 1753 was Lambertus Sijbrandus Huizinga, schooldienaar in Surhuizum, "old 25 jaar".ⁱ Hij was afkomstig van Harlingen, waar hij in 1752 getrouwd was met Marike Lucas Verblans. In april 1763 was hij hier nog als schoolmeester, maar in aug. 1766 kwam hij te Holwerd, met attestatie van "Suiderhuisen".

In 1773 was hier mr. Koert Klazes Elsinga als schoolmeester. Zijn vrouw heette Trijntje Joukes. In 1812 kreeg hij op zijn verzoek eervol ontslag "wegens hooge jaaren".

Cornelis Mennenga, geboren te "Zuiderhuisen" in 1765 of 1767 als zoon van Menne Clasen, was in 1785 schoolmeester in "Zuiderhuisum". Hij is op 6 dec. 1810 overleden te Nuttermoor (Dlnd.).

In 1812 kwam hier Folkert Jans Klazinga, 3e ranger van Nes (WD). Het traktement bedroeg toen f 300 een een vrije woning. Hij was een broer van Jan Jans Klazinga te Brantgum. Er was ook nog een broer Hendrik Jans Klazinga, die schoolmeester te "Tinaarel" (Tynaarlo?) was. F.J. Klazinga is op 5 okt. 1838 overleden, oud 55 jaar en 3 maanden. Zijn weduwe is in diezelfde maand nog overleden, evenals twee van hun negen kinderen.

In 1838 werd Hendrik Jelles Veltman, ondermeester te Oostermeer, provisioneel aangesteld. Op 15 april 1839 werd Sijtze Mintzes van der Velde, 2e ranger uit Haulerwijk, hier benoemd als hoofd. Hij was in 1813 geboren te Tjallerberd als zoon van Mintze Jans van der Velde en

-
- a Reitsma, *Register*, p. 209.
 - b Ordonnantieboek.
 - c Achtkarspelen V 4.
 - d Trouwboek Britsum.
 - e Classis acta Dokkum.
 - f Koopbrief Kingma-archief III E 94.
 - g Processtukken Civ. sent., port. 350, no. 9.
 - h Bijlage Civ. sent., port. 624, no. 3.
 - i Processtukken Crim., port. 151.

Janke Jeens van der Laan. Hij is op 67-jarige leeftijd overleden op 17 mei 1880; zijn weduwe was Guurtje Jeenes Tuinman. (Zij waren omstreeks 1839 getrouwd.)

Op 1 sept. 1880 werd hij opgevolgd door zijn zoon Mintze S. van der Velde. Deze was gehuwd met T. Colmjon en is overleden op 13 april 1921, bijna 65 jaar oud. Op 16 aug. 1921 werd L. Boskma, onderwijzer te Oudega (Sm.), benoemd als hoofd van deze school. Hij vertrok op 1 maart 1931 naar Zwaagwesteinde en werd op 1 april 1931 opgevolgd door J.J. de Reus van Beets (NH).

In maart 1934 besloot Gedeputeerde Staten tot opheffing van deze school. J.J. de Reus werd op 1 juni 1934 hoofd van de school te Zevenhuizen (ZH). De wachtgelder B. Rijpstra werd toen tijdelijk hoofd van deze school. Op 20 aug. 1934 werd hij onderwijzer te Westhoek (het Bildt) en werd tijdelijk opgevolgd door de wachtgelder G.J. Pauptit. Tegen het opheffingsbesluit werd door de ouders beroep ingesteld bij de Kroon. Bij KB van 28 sept. 1934 is de school gehandhaafd.

Op 1 nov. 1934 werd K. Docter benoemd als tijdelijk hoofd van deze school. Hij was tot dan toe tijdelijk te Buitenpost geweest wegens ziekte van Stuiveling. Op 1 april 1935 werd R. van der Bij, wachtgelder van Garijp benoemd. Op 16 mei 1942 ging hij met pensioen en op 14 febr. 1948 is hij te Leeuwarden op 65-jarige leeftijd overleden.

Op 15 juni 1942 werd D. Kalsbeek, onderwijzer te Drachten, aangesteld als hoofd van deze school. Op 1 juni 1946 vertrok hij naar Boelenslaan. Hij werd in 1946 opgevolgd door H. van der Vliet, onderwijzer te Wijnjeterp. Hij was een zoon van de oudheidkundige Van der Vliet uit Lippenhuizen. In 1952 was hij hier nog steeds als hoofd van deze school. Op 9 maart 1954 werd de geheel vernieuwde school in gebruik genomen.

Bijzonder onderwijs

Op 24 aug. 1883 werd een christelijk nationale school te Surhuizum geopend. Het was de tweede bijzonder school in Achtkarspelen. Als eerste hoofd werd toen N. Heukels benoemd, die in 1891 naar Capelle a/d IJssel vertrokken is. In juni 1919 ging hij met pensioen en in maart 1935 is hij op 86-jarige leeftijd te Apeldoorn overleden.

Op 1 juni 1891 werd J. Looijenga aangesteld als hoofd van deze school. Van 1884 tot 1891 was hij onderwijzer te Gerkesklooster geweest. In 1908 werd er een nieuwe school gebouwd. Op 1 sept. 1931 ging J. Looijenga met pensioen en werd toen opgevolgd door Joh. de Vries van Nijensleek (Dr.). In 1955 was hij hier nog als hoofd.

11. Twijzel

In april 1621 was Tamme Reyners "scholmeester" koper in een boelgoed.^a In 1611-1612 was hij nog in Aengwirden geweest en in 1615 was hij te "Oldegae" (Sm.). In nov. 1628 was Jantien Jans zijn vrouw.^b Zij was eerder getrouwd geweest met Hessel Jetzes. In 1640 was Tamme Reiners hier schooldienaar; hij was hier in nov. 1656 nog.^c (Zie ook *Bijlage*.)

In 1663 was mr. Buwe Wopkesz hier als schooldienaar. In 1677 was hij 33 jaar oud. Hij was hier in 1695 nog.

a Achtkarspelen M 3, fol. 247.

b Achtkarspelen V 4, fol. 7°.

c Cuperus, *Kerkelijk leven*, II, p. 85-86.

In 1698 was hier mr. Willem Harmensz.; hij was hier waarschijnlijk in 1696 gekomen van Hartwerd. Hij was op 27 sept. 1696 te Nijland (waar zijn ouders woonden) getrouwd: Willem Harmens schooldienaar "opt Twijzel" en Jancke Broers. Hij tekende in 1735 als "W. Harmens Nieulandt, schooldr. Optwijzel". Hij is in het begin van 1737 overleden; zijn weduwe was toen Aaltie Jans. Op 20 mei 1739 was "inventarisatie te haren sterfhuize".

In 1737 is de dienst acht maanden waargenomen door Lammert Ritserts. Op Allerheiligen 1737 kwam Sijbe Sipkes als schoolmeester. Hij was omstreeks 1710 geboren. In mei 1738 trouwde hij met Sijtske Geerts van Buitenpost. Het inkomen van hem en zijn voorganger bedroeg *f* 44 van de kerk en een lopen rogge, doch werd omstreeks 1775 verhoogd tot 70 gulden. De oude meester is in 1781 overleden.

Op Allerheiligen 1781 kwam zijn zoon Sipke Sijbes, geboren in 1753 en reeds schoolmeester te Koten. Hij trouwde hier op 26 jan. 1783 met Grietje Rinses. Op 5 mei 1794 waren zij hier nog als echtelieden. Het inkomen bedroeg *f* 70 van de kerk als schoolmeester, koster en voorzanger; sedert 1789 was dat 80 gl. 10 st. In 1798 is er een nieuwe school met een schoolhuis gebouwd, die op 3 juli 1798 werden ingewijd.^a Hij is in okt. 1798 overleden.

In 1798 kwam Rienk Reinders, die zich later "van Koten" noemde, uit Wierum. Het traktement was toen *f* 140. Hij vertrok op 1 mei 1805 naar Koten, waar hij op 5 mei 1805 trouwde met Ienske Jans van Twijzel. In 1805 kwam R.C. Sterringa, van Lettelbert. Deze werd eind 1807 commies bij de hoofdgaarder Moulier en legde zijn post als onderwijzer toen neer.

In dec. 1807 kwam Jan Roelofs Kuipers, 2e ranger uit Paterswolde en geboren in 1781. Hij was getrouwd met Jantje Cornelis Steringa. Het traktement als schoolmeester bedroeg in 1807 *f* 140 (het kosterchap inbegrepen), de schoolpenningen van 60 kinderen ('s zomers 30) à 6 st. per kind per kwartaal. Er was toen een vrije, nog nieuwe woning met daaraan verbonden een nog vrij goed schoolvertrek, staande bij de kerk. In 1809 bedroeg het traktement *f* 200. In 1830 was sprake van afbraak van de school. J.R. Kuipers is op 25 jan. 1858 overleden, oud 76 jaar.

Op 10 juli 1858 werd benoemd: Wijbe Sjoerds van der Berg, 2e rang, van Suawoude, geboren op 29 sept. 1832. Hij trad in aug. in functie en trouwde op 1 dec. 1859 met Jitske Ates Reitsma, geboren op 8 okt. 1839. Zij was een zuster van de vader van A.G. Reitsma te Harkema-Opeinde en is op 28 jan. 1865 te Twijzel overleden. In 1858 bestond het salaris uit *f* 40 van de gemeente, *f* 150 van de kerk, de schoolpenningen van 80 leerlingen en een vrije woning. Hij is op 23 nov. 1864 overleden en is te Twijzel begraven. Toen kwam tijdelijk Joh. Leopold, zoon van H. Leopold van Buitenpost. Hij werd later leraar aan de militaire academie te Breda.

Op 1 juni 1865 werd Wouter Albertus Rosingh uit Stroobos (Gr.) benoemd. Hij was geboren op 8 jan. 1830 en was gehuwd met Eilke Stuvelling, geboren op 5 juli 1832. Het salaris bedroeg in 1865: *f* 500 met een vrije woning, plus *f* 20 voor het gemis van een tuin. In 1865 werd er een nieuw schoolhuis gebouwd. In 1894 ging W.A. Rosingh met pensioen, doch hij bleef tot 1 febr. 1895 in dienst. Hij is op 7 maart 1898, oud 68 jaar, te Twijzel overleden als directeur van de Rijksnormaalschool te Buitenpost. Zij weduwe overleed te Huizum op 27 sept. 1914, oud 82 jaar.

Op 1 febr. 1895 werd Sjouke Andr. Koopal, geboren op 27 juni 1866, benoemd als hoofd van deze school. Hij was reeds op 1 jan. 1885 onderwijzer te Twijzel en van 15 maart 1893 tot 1

a De aanbesteding had in febr. plaatsgevonden; *Leeuwarder Courant* 10 febr. 1798.

febr. 1895 hoofd van de school te Jonkersland. Op diezelfde dag, 1 febr. 1895, werd de in 1894 gebouwde school in gebruik genomen. (De oude school was een tweemans schooltje en stond bij de kerk.) Hij was op 24 jan. 1895 getrouwd met Zwaantje Aukes Meina, geboren op 18 jan. 1872. Op 1 juli 1931 ging hij met pensioen. Hij werd toen opgevolgd door K. de Vries van Erneuwoude, die op 1 okt. 1936 naar Warga vertrok.

Van 1 tot 15 okt. 1936 was de wachtgelder Frans Vergonet hier als tijdelijk hoofd. (Hij werd op 27 okt. 1943 door het verzet geliquideerd.) In 1937 werd G. van der Belt, onderwijzer te Meppel, benoemd als hoofd van deze school. Op 1 jan. 1940 werd hij onderwijzer aan de BLO-school te Assen. Op 1 febr. 1940 werd A. Tuinman, onderwijzer te Rottevalle, aangesteld. In 1949 vertrok hij naar Ureterp. Hij werd toen opgevolgd door P. Wiersma, onderwijzer te Rotterdam. In sept. 1954 vertrok hij naar Olst. Op 1 dec. 1954 werd J. Lussing van Driesum benoemd. Begin juli 1955 werd de vernieuwde school in gebruik genomen.

Bijzonder onderwijs

In dec. 1905 is te Twijzel een christelijk nationale school geopend met als hoofd Jacob Strating. Hij was geboren op 22 juli 1882 te Kantens en werd op 1 juni 1901 onderwijzer te Spijk en in 1902 te Onderdendam. Hij is hier op 4 okt. 1934 overleden, oud 52 jaar. Op 1 april 1935 werd hij opgevolgd door S. van de Zwaag, van Den Andel. In 1955 was hij hier nog als hoofd.

12. Twijzelerheide

Hier werd in 1862 een school en onderwijzerswoning gebouwd en op 1 jan. 1863 geopend. De school werd door B&W aanbesteed op 26 aug. 1862 ten gemeentehuize te Buitenpost. Op 28 nov. 1862 vond het vergelijkend examen plaats en op 20 dec. 1862 werd het nieuwe hoofd benoemd; het salaris bedroeg f 400 en een vrije woning. Als eerste hoofd van deze school werd Arnoldus Petrus Eisma Wz., hulponderwijzer te Sneek, aangesteld. Op 16 april 1863 is hij te Sneek getrouwd met A.A. Stoker. Op 12 okt. 1868 vertrok hij naar Kollumerzwaag. Op 15 febr. 1869 werd Daniël Coert Canne, hulponderwijzer te St. Jacobiparochie, benoemd. Reeds op 15 nov. 1869 ging hij naar Wons. Op 6 april 1870 kwam zijn opvolger: Harmen van Teijens, hulponderwijzer te Broek onder Akkerwoude. Op 1 juni 1894 ging hij met pensioen. Hij werd toen opgevolgd door K. Postuma, onderwijzer te Drogeham. In 1897 werd er een nieuwe school gebouwd. Op 1 nov. 1904 vertrok hij naar Hempens. Op 1 jan. 1905 kwam zijn opvolger: G. Herwig, die in 1906 een gidsje uitgaf over de Friese Wouden.^a Op 1 dec. 1906 is hij naar Visvliet vertrokken en later was hij onderwijzer te Amsterdam. Op 1 jan. 1907 kwam J. Terpstra, onderwijzer te Wapenveld, die in 1911 naar Minnertsma vertrok. In mei 1911 werd D. Schat, van Zuid-Opeinde (Gr.) hoofd van deze school. Op 1 mei 1914 ging hij naar Tzum. Op 1 aug. 1914 werd hij opgevolgd door H. Huizinga, van Buren (Am.) en op 1 febr. 1916 werd H. van Lunzen, onderwijzer te Bergumerheide, hoofd van deze school. Op 1 jan. 1930 werd hij onderwijzer aan de ULO te Veendam. Op 1 febr. 1930 werd hij opgevolgd door K. Reinders, onderwijzer te Bergum, die op 15 okt. 1936 naar Laren (NH) vertrok. Op 15 okt. 1936 werd de wachtgelder F. Vergonet tijdelijk als hoofd aangesteld en op

a G. Herwig en R.H. Herwig, *Geïllustreerde gids voor de Friesche Wouden* (Dokkum, Schaafsma, 1906).

1 jan. 1937 werd P. Hulshoff, onderwijzer en tijdelijk hoofd te Boelenslaan, benoemd als hoofd van deze school. In 1953 was hij hier nog.

Bijzonder onderwijs

In febr. 1906 werd hier een school voor christelijk nationaal onderwijs geopend, met J. Bouma als eerste hoofd. In 1914 werd hij opgevolgd door zijn zoon G. Bouma. Deze was op 1 juni 1905 onderwijzer te Buitenpost en later onderwijzer op deze school te Twijzelerheide. In 1945 werd hij vanwege zijn NSB-lidmaatschap geschorst. Hij werd toen opgevolgd door H. Boersma, onderwijzer te Marrum (Fr.) In 1955 was hij hier nog als hoofd.

In nov. 1911 is hier ook een hervormde, CVO-school geopend. Op 1 nov. 1911 werd J.E. Krol, hoofd van de school te Appeltern, benoemd als hoofd. Hij ging op 1 sept. 1930 met pensioen en is begin nov. 1941 overleden. te Dokkum, oud 76 jaar. Hij werd op 1 sept. 1930 opgevolgd door Anne Fred. Kroeze, hoofd van de school te Zunderdorp. In 1945 werd F. Meindersma, hier reeds onderwijzer, benoemd tot zijn opvolger. Deze werd op 1 jan. 1948 hoofd van een christelijke school te 's-Hertogenbosch. Als opvolger werd J. Wijkstra, onderwijzer te Driebergen, benoemd, doch deze bedankte. Toen werd R. Krikke van Hidaard aangesteld als hoofd. Op 12 nov. 1953 werd de vernieuwde school in gebruik genomen. In 1954 was R. Krikke hier nog als hoofd.

Bijlage Twijzel

14 Aug. 1656: mr. Tamme Reijners van Optwijssel voor de Classis geciteerd. Ds. Sibbo Wijbinga beklagt zich over hem; hij was reeds door de kerkeraad vermaand en bestraft. Reeds eenige jaren herwaarts had men zijn bekeringe verwacht, doch tevergeefs.

1 Sept. 1656: Mr. Tamme Reijners had een brief gezonden om de Classis satisfactie te geven op de citatie hem laatstmaal gedaan. De Classis wilde hem echter zelf in persoon doen verstaan niet alleen de grouwelijcheit van sijne gewoonelijcke acten, maer oock insonderheit sijn gevaerlijcke staet van onboetveerdicheit etc.

6 Oct. 1656 is hij verschenen en heeft sijn misdaden bekend en vergiffenis gevraagd, met belofte om int besonder die toverboecken, die hij tot noch toe tot verleidinge van de eenvoudige heeft gebruikct, datelijck aan sijn kerkenraedt over te leveren en door haer in het vier op te offeren en sich voortaan voor de minste ergernisse te hoeden. Doet hij 't weer, dan zal hij van de gemeente des Heeren worden afgesneden. Hij moet deze acte zelf onderteekenen en Ds. Wijbinga zal het openlijk van de preekstoel moeten voorlezen. Ingeval hij hem weder te buyten kwame te gaen, sal hij voor sijn schooldienst worden gedeponeed.

3 Nov. 1656: Nadat vande Praeses een gebet waer gedaen is inde Classe verthoont duer Ds. Wijbinga aen toverbrieff duer d' schoolmr. Tammo Reiners d'kerkenraadt overhandigt en is dit inde viere verbrandt.

uit: Classis Acta Dokkum.